

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. birželio 23 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės, Gedimino Sagačio (kolegijos pirmininkas) ir Algirdo Taminsko (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovės akcinės bendrovės Lietuvos pašto kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. rugsėjo 17 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo T. B. ieškinį atsakovei akcinei bendrovei Lietuvos paštui dėl kompensacijos priteisimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių kompensacijos už prarastas tarptautines registruotąsias pašto siuntas ir prarastus tarptautinius paprastuosius siuntinius apskaičiavimą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovas T. B. kreipėsi į teismą su ieškiniu, prašydamas priteisti iš atsakovės AB Lietuvos pašto 10 383,12 Eur kompensaciją, 6 proc. dydžio procesines palūkanas ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškovas nurodė, kad 2013 m. spalio 29 d. su atsakove sudarė paslaugų teikimo sutartį Nr. 13/Pst-312001-4831 (toliau – Sutartis), pagal kurią atsakovė įsipareigojo teikti ieškovui pašto paslaugas – korespondencijos siuntų ir pašto siuntinių surinkimą, rūšiavimą, vežimą ir pristatymą bei su tuo susijusias papildomas paslaugas, o ieškovas už suteiktas paslaugas įsipareigojo sumokėti atsakovei Sutartyje nustatytu laiku ir tvarka. Ieškovas, naudodamasis atsakovės paslaugomis, siunčia didelį kiekį siuntų, dalis jų yra prarandamos. Už prarastas siuntas atsakovė ne ginčo tvarka išmokėdavo ieškovui kompensaciją pagal nacionalinių ir tarptautinių teisės aktų nuostatas. Laikotarpiu nuo 2018 m. rugsėjo 1 d. iki 2019 m. kovo 31 d. atsakovė prarado 277 ieškovo siuntas tarptautines siuntas, iš kurių 272 registruotosios korespondencijos siuntos ir 5 paprastieji siuntiniai, tačiau, ieškovui pareikalavus išmokėti kompensaciją dėl minėtų siuntų praradimo, atsakovė ieškovui grąžino tik 940,24 Eur užmokėstį už prarastų siuntų siuntimą, o kompensaciją išmokėti atsisakė ir pareikalavo, kad ieškovas pateiktų siuntų daiktų vertę patvirtinančius dokumentus. Ieškovo teigimu, teisės aktai neįtvirtina pašto paslaugų naudotojo pareigos įrodinėti siuntų vertę, o nustato konkrečias kompensacijų sumas už prarastas pašto siuntas, t. y. 30 specialiųjų skolinimosi teisių (toliau – SDR) dydžio kompensaciją už kiekvieną prarastą registruotąją siuntą ir 40 SDR už kiekvieną prarastą paprastąją siuntinį, todėl atsakovė ieškovui už prarastas siuntas šiuo atveju turi išmokėti 10 383,12 Eur kompensaciją, nereikalaudama jokių duomenų apie prarastų siuntų vertę.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2020 m. kovo 25 d. sprendimu ieškovo ieškinį tenkino ir priteisė ieškovui iš atsakovės 10 383,12 Eur kompensaciją, 6 proc. metines palūkanas nuo bylos iškėlimo teisme dienos, be to, minėtu sprendimu ir 2020 m. spalio 27 d. papildomu sprendimu priteisė ieškovui iš atsakovės bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
5. Teismas nurodė, kad šalys yra sudariusios paslaugų teikimo sutartį, kurios pagrindu atsakovė teikia ieškovui pašto paslaugas. Sutarties 5.1 punkte nustatyta, kad atsakovė už dėl savo kaltės savo įsipareigojimų nevykdymą ar netinkamą vykdymą, teikiant paslaugas pagal šią sutartį, atsako Lietuvos Respublikos pašto įstatymo nustatyta tvarka ir apimtini, o tarptautinių siuntų atveju – pagal Pasaulinės pašto sąjungos Pasaulinės pašto konvencijos (toliau – ir Konvencija), Pašto korespondencijos reglamento (toliau – ir Korespondencijos reglamentas) ir Pašto siuntinių reglamento (toliau – ir Siuntinių reglamentas) (toliau kartu – Reglamentai) nuostatas. Patirtų netiesioginių nuostolių bei negautų pajamų atsakovė neatlygina.
6. Teismas pažymėjo, kad Konvencija ir Korespondencijos reglamentas skirtingai reguliuoja kompensacijos mokėjimą registruotosios siuntos praradimo ir dalinio sugadinimo ar išplėšimo atvejais. Tais atvejais, kai registruotoji korespondencijos siunta prarandama, siuntėjas įgyja teisę į 30 SDR dydžio kompensaciją, o tuo atveju, kai registruotoji korespondencijos siunta iš dalies sugadinta ar iš dalies išplėšta, siuntėjas turi teisę į kompensaciją, lygią realiam žalos dydžiui, tačiau ne didesnę nei 30 SDR. Pagal Siuntinių reglamento 154 straipsnio 3 dalies 1 punktą maksimali kompensacijos suma dėl prarasto paprastojo pašto siuntinio – ne daugiau kaip 40 SDR atlyginimo tarifas už siuntinį ir 4,50 SDR tarifas už kilogramą.
7. Teismas pažymėjo, kad 277 ieškovo siuntos buvo pripažintos prarastomis. Kadangi kompensacija už registruotosios siuntos praradimą, visišką išplėšimą ar visišką sugadinimą yra 30 SDR, teismas nusprendė, kad ieškovo reikalavimas laikytinas įrodytu, o atsakovės reikalavimas ieškovui įrodyti realiai patirtus nuostolius, t. y. pateikti įrodymus, pagrindžiančius ginčo siuntose buvusių daiktų vertę, laikytinas nepagrįstu, prieštaraujančiu norminiams aktams bei šalių pasirašytai Sutarčiai. Teismas pažymėjo, kad atsakovė, priimdama iš ieškovo siuntas, nereikalavo deklaruoti šių siuntų turinio, todėl neaišku, kokių pagrindu tokia informacija reikalaujama tada, kai siuntos yra prarastos.
8. Teismo vertinimu, atsakovė ir Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba (toliau – RRT) neteisingai kvalifikuoja teisinius santykius dėl prarastų siuntų pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.249 ir 6.251 straipsnių nuostatas. Ieškovas neprašo atlyginti žalos ar patirtų nuostolių, kuriuos jis privalėtų įrodyti tokia tvarka, kaip reikalauja atsakovė.

9. Įvertinęs, kad 1 SDR dydis šiuo metu lygus 1,24 Eur, atitinkamai 30 SDR yra 37,26 Eur, o 40SDR – 49,68 Eur teismas tenkino ieškovo reikalavimą ir priteisė iš atsakovės AB Lietuvos pašto iš viso 10 383,12 Eur kompensaciją t. y. 10 134,72 Eur dėl 272 prarastų registruotųjų korespondencijos siuntų (272 x 37,26 Eur) ir 248,40 Eur kompensaciją dėl 5 prarastų paprastųjų siuntinių (5 x 49,68 Eur).
10. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal atsakovės AB Lietuvos pašto apeliacinį skundą, 2020 m. rugsėjo 17 d. nutartimi pirmosios instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.
11. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad tarp šalių buvo susiklosčiusi sutartinių santykių praktika, kai kompensacijos už prarastas siuntas pagal Konvenciją buvo išmokamos nereikalaujant įrodyti realios žalos dydžio ar įvardyti siuntų daiktų kainos ar siuntų vertės. Sutarties sąlygose nenustatius reikalavimo pagrįsti siuntų vertę ir tokių duomenų iš ieškovo nereikalavus Sutarties vykdymo metu, ieškovui buvo sukurti teisėti lūkesčiai, jog kompensacija bus išmokama papildomai neteikiant duomenų apie prarastų siuntų vertę. Ieškovas pagrįstai tikėjosi, kad tokia sutarties vykdymo praktika bus tęsiama, ir nekaupė informacijos, kokioje siuntoje kokias prekes savo klientams siuntė ir kokia buvo kiekvienos jų vertė.
12. Teisėjų kolegija nurodė, kad pagal Konvencijos 23 straipsnio 2 dalies 1 punktą registruotosios siuntos praradimo, visiško išplėšimo ar visiško sugadinimo atveju siuntėjas turi teisę į Korespondencijos reglamente nustatyto dydžio kompensaciją. Pagal Korespondencijos reglamento 159 straipsnio 4 dalį tokia kompensacija yra 30 SDR už kiekvieną prarastą siuntą. Siuntinių reglamento 154 straipsnio 3 dalies 1 punkte nurodyta, kad Konvencijoje nustatytas žalos atlyginimas už paprastuosius siuntinius jokia būdu negali viršyti sumos, gautos sudėjus 40 SDR atlyginimo tarifą už siuntinį ir 4,50 SDR tarifą už kilogramą.
13. Apeliacinės instancijos teismas nepritarė atsakovės pozicijai, kad, vadovaujantis Konvencijos 23 straipsniu, ieškovas, norėdamas gauti kompensaciją, privalo pateikti siuntų vertės, siuntų daiktų kainos įrodymus. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas priėjo pagrįstą išvadą, jog Konvencija ir Reglamentai skirtingai reguliuoja kompensacijos mokėjimą registruotosios siuntos ir paprastųjų siuntinių praradimo ir dalinio sugadinimo ar išplėšimo atvejais. Praradus siuntas, siuntėjas įgyja teisę į kompensaciją, nustatytą reglamentuose, o kai registruotosios korespondencijos siuntos ar paprastieji siuntiniai sugadinami ar iš dalies išplėšiami, siuntėjas turi teisę į kompensaciją, lygią realiam žalos dydžiui, tačiau neviršijant reglamentuose nustatytų dydžių. Toks sisteminis Konvencijos 23 straipsnio ir Reglamentų aiškinimas yra logiškas, nes nei paprastųjų siuntinių, nei registruotųjų siuntų atveju priimant siuntas nefiksuoja siunčiamų daiktų vertę, siuntos vertė ar siunčiami daiktai, todėl siuntėjas tuo atveju, kai siuntos prarandamos ar visiškai išplėšiamos, realiai neturi jokios galimybės įrodyti, kokius daiktus jis siuntė ir kiek jie verti. Tuo tarpu dalinio išplėšimo ar sugadinimo atveju pagal likusius siuntos daiktus ar jų sugadinimo laipsnį įmanoma nustatyti, kas siusta, ir įvertinti trūkstamą siuntos dalį ar sugadinimus. Teismas atkreipė dėmesį, kad ieškovas, net ir pateikęs savo siuntų prekių įsigijimo ar apskaitos dokumentus, negalėtų įrodyti, kad būtent juose nurodyti daiktai buvo dingusiose siuntose.
14. Teisėjų kolegija nesutiko, kad ieškovas, nepateikdamas atsakovės prašomos informacijos apie siuntų turinį, nebendradarbiauja. Teismas pažymėjo, kad šalių pasirašytos Sutarties 3.3.18 punkte nustatytas ieškovo įsipareigojimas bendradarbiauti su atsakove negali būti suprantamas kaip ieškovo prievolė pateikti informaciją apie prarastų siuntų turinį, nes šalys Sutarties 5.1 punktu susitarė dėl atsakovės atsakomybės už Sutartimi prisiimtų įsipareigojimų nevykdymą Pašto įstatymo nustatyta tvarka ir apimtimi. Teismo vertinimu, atsakovė, prašydama įrodinėti siuntų vertę, siekia, kad ieškovas atliktų veiksmus, būdingus įvertintosios siuntos siuntimui, nors ieškovas tokių siuntų nesiuntė.
15. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad atsakovė pašto siuntų paieškos procedūras atliko nereikalaujama iš ieškovo nurodyti siuntų turinį apibūdinančius duomenis. Be to, atsakovė pirmosios instancijos teisme nesirėmė aplinkybėmis, kad ieškovas neva nesilaikė specialios procedūros reikalavimų – nepildė reklamacijos formos CN08, kurioje, be kitų privalomų rekvizitų, turi būti nurodytas detalus pašto siuntos turinio aprašymas, todėl atsakovė šiomis aplinkybėmis negali grįžti savo apeliacinio skundo.
16. Teismas atmetė atsakovės argumentus, kad turėjo būti atsižvelgta į RRT pateiktą ginčui taikytinų teisės normų išaiškinimą. Teismas padarė išvadą, kad RRT įsakymas nėra ir negali būti apeliacijos šioje byloje objektas, nes kreipimasis į bendrosios kompetencijos teismą po RRT sprendimo dėl ginčo esmės priėmimo nelaikomas RRT sprendimo apskundimu.
17. Teismo vertinimu, Pasaulinės pašto sąjungos (toliau – ir PPS) atsakyme į atsakovės paklausimą nėra tiesiogiai nurodoma, jog pašto paslaugos teikėjas turi teisę reikalauti pateikti siuntos vertę patvirtinančius įrodymus, juo labiau nenurodoma, kad, negavęs tokių įrodymų, paslaugos teikėjas turi teisę visiškai nemokėti kompensacijos. Teismas pažymėjo, kad, nors PPS atsakyme nurodoma, jog Korespondencijos reglamente nurodytos ne fiksuotos, o maksimalios kompensacijos sumos, tačiau apie siuntėjo pareigą pateikti įrodymus nepasisakoma, be to, atsakymas į paklausimą nėra kategoriškas, nurodoma, kad daugeliu atveju siuntos vertė būna aiški prieš ją siunčiant, tačiau jame nėra analizuojama konkrečiai šioje byloje susiklosčiusi padėtis.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

18. Kasaciniu skundu atsakovė AB Lietuvos paštas prašo panaikinti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. kovo 25 d. sprendimą, Vilniaus apygardos teismo 2020 m. rugsėjo 17 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. spalio 27 d. papildomą sprendimą ir priimti naują sprendimą – ieškovo ieškinį atmesti bei atgręžti nurodytų procesinių sprendimų įvykdymą priteisiant iš ieškovo T. B. atsakovės naudai 13 949,65 Eur. Be to, atsakovė prašo priteisti iš ieškovo bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 18.1. Teismai, priteisdami ieškovui kompensaciją, kurios dydis apskaičiuotas taikant maksimalius Reglamentuose nurodytus SDR dydžius už registruotųjų siuntų ir paprastųjų siuntinių praradimą, netinkamai aiškino ir taikė Konvencijos 23 straipsnio 1 dalies 5, 6, 7 punktus, 2 dalies 1 punktą, 3 dalies 1 punktą, 7 dalį, Korespondencijos reglamento 159 straipsnio 4 dalį ir Siuntinių reglamento 154 straipsnio 3 dalies 1 punktą, nes neteisingai nurodytas teisės aktų nuostatas aiškino ne kaip įtvirtinančias maksimalaus dydžio kompensaciją, apskaičiuojamą kiekvienu atveju pagal prarastose siuntose buvusių daiktų vertę (įprastą kainą), o kaip nustatančias konkretaus (fiksuoto) dydžio kompensaciją, mokamą už kiekvieną prarastą pašto siuntą, siuntėjui neįrodinėjant jokių patirtų nuostolių.
 - 18.2. Kompensacija už prarastas siuntas turėjo būti apskaičiuota laikantis Konvencijos 23 straipsnio 7 dalyje nustatytos tvarkos, t. y. pagal kainoraštyje surašytas tokios pat rūšies daiktų ar prekių kainas, perskačiuotas į SDR toje vietoje ir tuo metu, kai siunta buvo priimta siūsti, jei nėra kainoraščio – pagal įprastą daiktų ar prekių kainą, vertinant tuo pačiu pagrindu. Teismai nepagrįstai siaurai neatsižvelgdami į lingvistinį teisės aiškinimo metodą, aiškino Konvencijos 23 straipsnio 7 dalį kaip netaikomą registruotųjų siuntų ir paprastųjų siuntinių praradimo atveju, nors minėta nuostata aiškiai įtvirtinta, kad ši teisės norma taikoma abiem Konvencijos 23 straipsnio 2 ir 3 dalims (visiems šių dalių punktams), įskaitant šiam ginčui aktualius šio straipsnio 2 dalies 1 punktą ir 3 dalies 1 punktą, reglamentuojančius atsakovės civilinę atsakomybę dėl registruotųjų siuntų ir paprastųjų siuntinių praradimo.
 - 18.3. Teismai nepagrįstai netaikė lingvistinio teisės aiškinimo metodo ir neatsižvelgė į tai, kad Siuntinių reglamento 154 straipsnio 3 dalies 1 punktas net pažodžiui nurodo, jog 40 SDR yra ne fiksuota suma, o dydis, kurio negali viršyti kompensacija už prarastą paprastąjį siuntinį.
 - 18.4. Sisteminis Konvencijos ir Reglamentų nuostatų aiškinimas taip pat leidžia teigti, kad kompensacijos už registruotosios siuntos ir

praprastojo siuntinio praradimą turi būti apskaičiuojamas atsižvelgiant į siuntėjo patirtus tiesioginius nuostolius, t. y. pagal daiktų ar prekių vertę (kainą), o tokia tvarka apskaičiuotos kompensacijos dydis yra ribojamas Korespondencijos reglamento 159 straipsnio 4 dalyje ir Siuntinių reglamento 154 straipsnio 3 dalies 1 punkte nurodytais dydžiais – atitinkamai 30 ir 40 SDR. Tokį sisteminių šių teisės normų aiškinimą patvirtina ir Konvencijos 23 straipsnio 1 dalies 5 punktas, kuriame nustatyta, kad sumokėtina kompensacijos suma negali viršyti tų sumų, kurios yra nurodytos Korespondencijos reglamente ir Siuntinių reglamente, taip pat Konvencijos 23 straipsnio 1 dalies 6 punktas, kuriame nustatyta, kad apskaičiuojant išmokėtiną kompensacijos sumą neatsižvelgiama į netiesioginius nuostolius, bei Konvencijos 23 straipsnio 1 dalies 7 punktas, kuriame nustatyta, kad paskirtieji operatoriai jokių būdu nepriima didesnės atsakomybės, net ir didelio apsirinkimo (didelės klaidos) atveju, nei nustatyta šioje Konvencijoje ir reglamentuose. Tokį aiškinimą patvirtina ir bendrosios civilinės atsakomybės reglamentuojančios teisės normos ([CK 6.245 straipsnis](#)), kurias teismai taip pat turėjo sistemškai taikyti su Konvencijos ir Reglamentų nuostatomis.

18.5. Teismai tinkamai neįvertino, kad kompensacijos mokėjimas siuntų praradimo atveju nėra savarankiškas teisės institutas. Konvencijos ir Reglamentų nuostatos turi būti aiškinamos kaip įtvirtinančios atsakovės, kaip universaliosios pašto paslaugos teikėjos, ribotą civilinę atsakomybę dėl registruotųjų siuntų ir paprastųjų siuntinių praradimo ([CK 6.245 straipsnis](#), 6.251 straipsnio 1 dalis). Pašto įstatymo 12 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad žala dėl universaliosios pašto paslaugos teikėjo prarastų, sugadintų tarptautinių pašto siuntų atlyginama vadovaujantis Konvencijos, Korespondencijos reglamento ir Siuntinių reglamento nuostatomis. Šioje Pašto įstatymo normoje akcentuojamas būtent žalos atlyginimas, o tai iš esmės reiškia visų civilinės atsakomybės sąlygų taikymą atsakovės atžvilgiu. Konvencijoje ir Reglamentuose taip pat vartojamos būtent civilinės atsakomybės instituto sąvokos „žala“, „žalos atlyginimas“, „paskirtųjų operatorių atsakomybė“ ir kt., taigi Konvencijos 23 straipsnyje įtvirtinta kompensacija už prarastas siuntas teisiskai kvalifikuotina kaip žala (nuostoliai) civilinės atsakomybės prasme. Atitinkamai teismai turėjo spręsti, kad Konvencijoje ir Reglamentuose nustatant kompensacijos maksimalius dydžius yra įtvirtinta atsakovės ribota civilinė atsakomybė ir kad kompensacija, mokama pagal Konvenciją, ir yra žala [CK 6.249](#) straipsnio prasme, kurios dydis šiuo konkrečiu atveju yra apskaičiuojamas pagal prarastose siuntose buvusių daiktų vertę, tokiu būdu atlyginant tik tiesioginius nuostolius. Civilinei atsakomybei yra būdingas kompensacinis, o ne baudomasis grįžtas reguliavimas, todėl iš žalą padariusio asmens negalima išieškoti daugiau, nei nukentėjusysis patyrė žalos.

18.6. Byloje buvo pateiktas PPS, t. y. organizacijos, kuri ir priėmė Konvenciją ir Reglamentus, raštas dėl ginčui aktualių Konvencijos ir Reglamentų nuostatų taikymo. PPS išaiškino, kad Reglamentuose nurodyta kompensacijos suma SDR laikytina ne fiksuota, o maksimalia suma ir kad tiksliai kompensacija turi būti apskaičiuojama pagal Konvencijos 23 straipsnio 7 dalies nuostatas. Be to, byloje buvo pateiktas kompetentingos Lietuvos Respublikos nacionalinės reguliavimo institucijos RRT įsakymas, kuriame pateikta RRT pozicija, jog siuntėjui išmokėtinos kompensacijos suma kiekvienu konkrečiu atveju turi būti apskaičiuojama atsižvelgiant į siuntėjo patirtus tiesioginius nuostolius. Teismai tinkamai neįvertino šių kompetentingų institucijų išaiškinimų kaip teisės doktrinos, patvirtinančios, kad Konvencijoje ir Reglamentuose nurodyti kompensacijos dydžiai turi būti aiškinami kaip maksimalūs, o ne fiksuoti ir kad kompensacija turi būti apskaičiuota atsižvelgiant į prarastose siuntose buvusių daiktų ar prekių įprastą kainą (siuntėjo patirtus tiesioginius nuostolius). Taip pat nebuvo atsižvelgta į aktualius teismų praktikos išaiškinimus Vilniaus miesto apylinkės teismo nagrinėtuose analogiškuose ginčiuose.

18.7. Vilniaus apygardos teismas nepagrįstai vertino, jog reikalavimas siuntėjui įrodyti siuntų vertę yra veiksmas, būdingi tik įvertintosios siuntos siuntimui, o tai lėmė nepagrįstą išvadą, kad ieškovas neturėjo pareigos pateikti atsakovei duomenų apie prarastose siuntose buvusių daiktus ar jų vertę. Atsakovės atsakomybė įvertintosios siuntos praradimo atveju skiriasi nuo atsakomybės registruotųjų siuntų ir paprastųjų siuntinių praradimo atveju ne tuo aspektu, kad tik pirmuoju atveju kompensacija yra išmokama atsižvelgiant į realiai patirtą žalą, o tuo, kad įvertintųjų siuntų praradimo atveju išmokama kompensacija nėra ribojama Reglamentuose nurodytais dydžiais. Dėl šios išimties Konvencijoje ir yra įtvirtinti papildomi reikalavimai, kad tokia siunta būtų siuntėjo iš anksto įvertinta, tačiau toks įvertintųjų siuntų reglamentavimas nereiškia, kad registruotųjų siuntų ir paprastųjų siuntinių praradimo atveju siuntėjui išmokama fiksuota kompensacija, nenustatant jos dydžio Konvencijos 23 straipsnio 7 dalies įtvirtinta tvarka. Aiškinant Konvencijos nuostatas teismų nurodytu būdu, susidarytų situacija, kad už registruotosios siuntos, kurios vertė yra mažesnė nei 30 SDR, praradimą siuntėjui būtų išmokama didesnė kompensacija nei tokią pačią siuntą siunčiant kaip įvertintąją siuntą, nes registruotosios siuntos praradimo atveju būtų išmokama visa 30 SDR suma, o įvertintosios siuntos praradimo atveju – tik įvertinimo suma, kuri gali būti ir mažesnė nei 30 SDR, o tai akivaizdžiai prieštarauja Konvencijoje įtvirtinto teisinio reguliavimo esmei ir tikslams.

18.8. Teismai nepagrįstai susiaurino sutarties šalių bendradarbiavimo pareigos turinį. Ieškovo pareiga bendradarbiauti su atsakove ir pateikti duomenis apie prarastose siuntose buvusių daiktų ar prekių vertę kyla iš Konvencijos 23 straipsnio 7 dalies. Tik ieškoviui pateikus šiuos duomenis, atsakovė galėtų apskaičiuoti išmokėtinos kompensacijos už prarastas siuntas dydį, o duomenų apie prarastose siuntose buvusių daiktus ir jų vertę nepateikimas vertintinas kaip [CK 6.200](#) straipsnio 2 dalyje įtvirtintos šalių bendradarbiavimo pareigos pažeidimas, nes toks pasyvus ieškovo elgesys sudarė kliūtis atsakovei vykdyti Sutartį ir pagal Konvencijos bei Reglamentų nuostatas apskaičiuoti ieškoviui mokėtiną kompensaciją.

18.9. Teismai netinkamai aiškino ir taikė įrodinėjimo naštos paskirstymą civiliniame procese reglamentuojančias teisės normas, nes ieškoviui kompensacija buvo priteista neįrodžius ir net neįrodinėjus patirtos žalos (nuostolių) dydžio dėl prarastų siuntų. Būtent ieškovas, siekdamas civilinės atsakomybės atsakovei taikymo, turėjo įrodyti patirtos žalos (nuostolių) dydį dėl prarastų siuntų kaip civilinės atsakomybės sąlyga. Net jeigu Konvencijos 23 straipsnyje nurodoma kompensacija nebūtų vertinama kaip žala civilinės atsakomybės prasme, ieškovo pareiga įrodyti kompensacijos dydį kyla ir iš Konvencijos 23 straipsnio 7 dalies.

18.10. Apeliacinės instancijos teismas, pasisakydamas dėl ieškovo teisėtų lūkesčių, nepagrįstai peržengė bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme ribas, nes tyrė aplinkybes, kurių Vilniaus miesto apylinkės teismas byloje netyrė, ir dėl ko sprendimas nebuvo skundžiamas. Be to, kompensacijos išmokėjimas laikantis Konvencijos ir Reglamentuose įtvirtintų reikalavimų negali būti vertinamas kaip ieškovo teisėtų lūkesčių pažeidimas.

19. Ieškovas T. B. atsiliepimu į kasacinį skundą prašo atmesti atsakovės kasacinį skundą ir priteisti iš atsakovės bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

19.1. Visiško ir dalinio siuntų praradimo ar išplėšimo atvejai Konvencijoje ir Reglamentuose traktuojami iš esmės skirtingai: pirmu atveju nustatoma kompensacija iš esmės lygi prarastos siuntos vertei, kitu atveju nustatyta konkreti kompensacijos suma. Atsakovės argumentai dėl Konvencijos 23 straipsnio 7 dalies taikymo nepaneigia Korespondencijos reglamento 159 straipsnio 4 dalies aiškos nuostatos, kad Konvencijos 23 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatyta kompensacijos suma už registruotosios siuntos praradimą, visišką išplėšimą ar visišką sugadinimą yra 30 SDR. Atsakovė nepagrįstai formaliai vertina Konvencijos 23 straipsnio 7 dalies sąvoką „apskaičiuojama“, traktuodama ją taip, lyg visų siuntų atveju atliekamas kompensacijos skaičiavimas pagal siuntose buvusių daiktų vertę. Būtinybė apskaičiuoti kompensaciją kyla dėl to, kad kompensacijos matas SDR yra nuolat kintantis. Be to, prie šio nustatyto dydžio pridamas ir mokestis už siuntos išsiuntimą, kuris taip pat kiekvienu atveju yra skirtingas.

19.2. Vadovaujantis atsakovės nurodytu lingvistiniu teisės aiškinimo metodu turėtų būti vertinama ir Korespondencijos reglamento 159 straipsnio 4 dalis, kurioje nustatyta konkreti kompensacija (30 SDR) už prarastą korespondencijos siuntą. Nei Konvencijoje, nei Reglamentuose, nei Sutarties ar nacionalinių teisės aktų nuostatose nėra įtvirtinta siuntėjo pareiga teikti duomenis apie siuntos vertę, kai buvo siunčiamos neįvertintos siuntos.

- 19.3. Atsakovė kaip universaliosios pašto paslaugos teikėja ir taip yra saugoma ribotos atsakomybės nuostatomis (nustatytos maksimalios kompensacijos sumos, savaime atmetama galimybė gauti neturtinės žalos ir negautų pajamų kompensaciją), tačiau savo teikiamu teisės aiškinimu siekia nepagrįstai dar labiau sumažinti savo atsakomybę ir ją visiškai panaikinti. Be to, atsakovės interesus apsaugo ne vien ribota atsakomybė, bet ir tai, kad išmokėta kompensacija gali būti išreikalauta iš atsakingo už siuntos praradimą operatoriaus, todėl nėra jokio pagrindo spręsti, jog išmokėjus kompensaciją už ginčo siuntas ieškovas nepagrįstai praturtėtų.
- 19.4. Apeliacinės instancijos teismas tinkamai vertino PPS ir RRT raštus. PPS raštas negali būti laikomas Konvencijos ar Reglamentų aiškinimo šaltiniu. PPS padalinio vadovas neturi teisės teikti oficialių Konvencijos išaiškinimų. PPS nėra Konvencijos šalis – tai tarptautinė organizacija, kurioje dalyvaudamos atitinkamos valstybės sudarė Konvenciją ar prie jos prisijungė, taigi net jei PPS atsakymas kategoriškai patvirtintų atsakovės poziciją, šios institucijos pateiktas dokumentas nėra pagrindas paneigti pagrįstas pirmosios instancijos teismo išvadas dėl kompensacijos dydžio.
- 19.5. Atsakovė reikalavimą pagrįsti net 272 siuntose buvusių daiktų vertę pareiškė praėjus daugiau nei pusei metų nuo siuntų išsiuntimo. Toks reikalavimas buvo siurprizinis, nes iki tol atsakovė tokių duomenų niekada nereikalavo. Sutarties 5.1 punkte nėra jokių nuostatų, įtvirtinančių ieškovo pareigą pateikti atsakovei duomenis apie neįvertintose registruotose siuntose buvusių daiktų vertę, kai šios siuntos prarastos. Ankstesniais laikotarpiais atsakovė galėjo apskaičiuoti ir išmokėti ieškovui kompensacijas, teisės aktai, reglamentuojantys kompensacijų mokėjimą, ginčo siuntų siuntimo ir jų paieškos laikotarpiu nepasikeitė, todėl atsakovės argumentai, jog ji negali apskaičiuoti ir išmokėti kompensacijos ieškovui, yra nepagrįsti.
- 19.6. Ieškovas tiek ieškinyje, tiek atsiliepime į apeliacinį skundą rėmėsi faktinėmis aplinkybėmis, jog atsakovė iki ginčo siuntų praradimo nereikalavo iš ieškovo pagrįsti siuntų vertės ir kompensacijas už prarastas siuntas išmokėdavo. Atsakovė apeliaciniame skunde citavo kasacinio teismo praktiką, kurioje pasisakoma apie šalių bendradarbiavimo pareigą ir šalių lūkesčius, sukuriamus sutarties vykdymo metu, taigi apeliacinės instancijos teismas turėjo pagrindą pasisakyti ir apie ieškovo teisėtų lūkesčių buvimą.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl kompensacijos už prarastą tarptautinę registruotąją siuntą ir prarastą tarptautinį paprastąjį siuntinį apskaičiavimo

20. Nagrinėjamu atveju ginčas kilęs dėl kompensacijos už prarastas tarptautines registruotąsias pašto siuntas ir prarastus tarptautinius paprastuosius siuntinius apskaičiavimo. Atsakovė neginčija praradusi ieškovo siuntas tarptautines registruotąsias siuntas ir tarptautinius paprastuosius siuntinius, tačiau nesutinka mokėti ieškovo reikalaujamo dydžio kompensacijos. AB Lietuvos pašto nuomone, kompensacija skaičiuojama pagal prarastų siuntų ir siuntinių vertę, o ieškovas teigia, kad kompensaciją sudaro fiksuotas dydis, nepriklausantis nuo siuntų ar siuntinių vertės.
21. Pašto įstatymo 12 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad žala dėl prarastų, sugadintų pašto siuntų atlyginama vadovaujantis šiuo įstatymu. Žala dėl universaliosios pašto paslaugos teikėjo prarastų, sugadintų tarptautinių pašto siuntų atlyginama vadovaujantis Pasaulinės pašto sąjungos Pasaulinės pašto konvencijos, Pašto korespondencijos reglamento ir Pašto siuntinių reglamento nuostatomis. Patirti netiesioginiai nuostoliai ir negautos pajamos į žalos atlyginimo dydį neįskaitomi.
22. Konvencijos 23 straipsnio 1 dalies 1.1.1 punkte nustatyta, kad išskyrus atvejus, nurodytus 24 straipsnyje, paskirtieji operatoriai atsako už prarastas, išplėštas ar sugadintas registruotąsias siuntas, paprastuosius siuntinius ir įvertintąsias siuntas. Minėto straipsnio 1 dalies 5 punkte nurodyta, kad sumokėtina kompensacijos suma negali viršyti tų sumų, kurios yra nurodytos Korespondencijos reglamente ir Siuntinių reglamente.
23. Pagal Konvencijos 23 straipsnio 2 dalies 1 punktą registruotosios siuntos praradimo, visiško išplėšimo ar visiško sugadinimo atveju siuntėjas turi teisę į Korespondencijos reglamente nustatyto dydžio kompensaciją. Jei siuntėjo reikalaujama suma mažesnė už nurodytąją Korespondencijos reglamente, paskirtieji operatoriai gali išmokėti tą mažesnę sumą, ir šiuo pagrindu atgauti tą sumą iš kitų paskirtųjų operatorių, kurie gali būti su tuo susiję. Korespondencijos reglamento 159 straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad kompensacijos suma, nustatyta Konvencijos 23 straipsnio 2 dalies 1 punkte, už registruotosios siuntos praradimą, visišką išplėšimą ar visišką sugadinimą yra 30 SDR. Jei siuntėjo reikalaujama suma mažesnė už nustatytąją Pašto korespondencijos reglamente, paskirtieji operatoriai gali išmokėti tą mažesnę sumą, ir šiuo pagrindu atgauti tą sumą iš kitų paskirtųjų operatorių, kurie gali būti su tuo susiję.
24. Pagal Konvencijos 23 straipsnio 3 dalies 1 punktą paprastojo siuntinio praradimo, visiško išplėšimo ar visiško sugadinimo atveju siuntėjas turi teisę į Siuntinių reglamente nustatyto dydžio kompensaciją. Jei siuntėjo reikalaujama suma mažesnė už nustatytąją Siuntinių reglamente, paskirtieji operatoriai gali išmokėti tą mažesnę sumą, ir šiuo pagrindu atgauti tą sumą iš kitų paskirtųjų operatorių, kurie gali būti su tuo susiję. Siuntinių reglamento 154 straipsnio 3 dalies 1 punkte nurodyta, kad Konvencijos nustatytas žalos atlyginimas už paprastuosius siuntinius jokių būdu negali viršyti sumos, gautos sudėjus 40 SDR atlyginimo tarifą už siuntinį ir 4,50 SDR tarifą už kilogramą.
25. Konvencijos 23 straipsnio 7 dalyje įtvirtinta, kad šio straipsnio 2, 3 ir 4 dalyse nurodytais atvejais kompensacija apskaičiuojama pagal kainoraštyje surašytas tokias pat rūšies daiktų ar prekių kainas, perskačiuotas į SDR tuje vietoje ir tuo metu, kai siunta buvo priimta siųsti. Jei nėra kainoraščio, kompensacija apskaičiuojama pagal įprastą daiktų ar prekių kainą, vertinant tuo pačiu pagrindu.
26. Teisėjų kolegijos vertinimu, sisteminis Konvencijos 23 straipsnio 2 dalies 1 punkto, 7 dalies ir Korespondencijos reglamento 159 straipsnio 4 dalies nuostatų aiškinimas neleidžia teigti, kad už registruotųjų siuntų praradimą yra nustatytas fiksuotas 30 SDR kompensacijos dydis. Pastebėtina, kad Konvencijos 23 straipsnio 7 dalyje yra nuoroda į minėto straipsnio 2, 3 ir 4 dalis, neišskiriant minėtų dalių punktų, taigi nėra pagrindo sutikti su bylą nagrinėjusių teismų išvadomis, kad Konvencijos 23 straipsnio 7 dalyje nurodytas reglamentavimas nėra aktualus Konvencijos 23 straipsnio 2 dalies 1 punkte nurodytai kompensacijai už registruotosios pašto siuntos visišką praradimą.
27. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatuoja, kad kompensacija už prarastą registruotąją siuntą skaičiuojama pagal siuntoje siuntų daiktų vertę, tačiau tokia kompensacija negali viršyti Korespondencijos reglamento 159 straipsnio 4 dalyje nurodyto maksimalaus kompensacijos dydžio, kuris šiuo atveju sudaro 30 SDR.
28. Analogiška išvada darytina ir dėl kompensacijos už prarastą paprastąjį siuntinį apskaičiavimo. Siuntinių reglamento 154 straipsnio 3 dalies 1 punkte nurodytas dydis yra didžiausia kompensacijos suma, galinti būti išmokėta paprastųjų siuntinių praradimo atveju, o ne fiksuoto dydžio kompensacija, mokėtina kiekvienam siuntėjui, kurio siuntinys buvo prarastas. Vadovaujantis Konvencijos 23 straipsnio 3 dalies 1 punktu, 7 dalimi bei Siuntinių reglamento 154 straipsnio 3 dalies 1 punktu, siuntėjai už paprastųjų siuntinių praradimą turi teisę į siuntų daiktų vertę paremtą kompensaciją, kuri negali viršyti Siuntinių reglamento 154 straipsnio 3 dalies 1 punkte nurodyto dydžio.
29. Taigi atsakovė yra teisi, teigdama, kad ieškovas, siekdamas gauti kompensaciją už prarastus paprastuosius siuntinius ir registruotąsias siuntas, priešingai nei nustatė bylą nagrinėję teismai, turi įrodyti tokiuose siuntiniuose ir siuntose siuntų daiktų vertę.

30. Nurodytų aplinkybių kontekste teisėjų kolegija konstatuoja, kad būtent ieškovui, kaip siuntėjui, siekiančiam gauti kompensaciją už prarastas siuntas ar siuntinius, tenka pareiga pagrįsti siuntų ir siuntinių turinį bei (ar) vertę (pvz., siuntų ar siuntinių negavusių klientų atliktais mokėjimais ar pan.), o atsakovei – ginčyti ieškovo pateiktus įrodymus (pvz., vertinant, ar ieškovo nurodytų prekių svoris atitinka siuntos (siuntinio) svorį ar pan.), jei ji mano tai esant ekonomiškai tikslinga. Tačiau siuntėjui tenkanti įrodinėjimo pareiga neturi būti pernelyg apsunkinta. Visais atvejais turi būti atsižvelgiama į individualias su siuntimu susijusias aplinkybes (siuntimo tikslą, siuntimo pobūdį (asmeninė korespondencija ar verslo tikslais siunčiama siunta) ir pan.) ir į tai, ar siuntėjas turi objektyvias galimybes pateikti siuntų ir siuntinių vertę (turinį) pagrindžiančius įrodymus. Pažymėtina, kad [CK 6.249 straipsnio](#) reglamentuojančio žalos (nuostolių) nustatymą, 1 dalyje įtvirtinta taisyklė, kad tais atvejais, kai šalis nuostolių dydžio negali tiksliai įrodyti, jų dydį nustato teismas. Tai reiškia, jog tuo atveju, kai žalos padarymo faktas, kaip pagrindas prievolei dėl žalos atlyginimo atsirasti, yra įrodytas, ieškinyje dėl žalos atlyginimo negali būti atmestas tik tuo pagrindu, kad suinteresuota šalis tinkamai neįrodė patirtų nuostolių dydžio. Taigi, bet kokių atveju, kilus ginčui dėl kompensacijos apskaičiavimo, galutinį mokėtiną kompensacijos dydį, kuris negali viršyti 30 SDR už prarastą registruotąją siuntą 40 SDR už siuntinį ir 4,50 SDR už kilogramą paprastųjų siuntinių praradimo atveju, turi nustatyti teismas.
31. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad bylą nagrinėjusių teismų išvados dėl fiksuoto dydžio kompensacijų mokėjimo už prarastus paprastuosius siuntinius ir registruotąsias siuntas išmokėjimo yra nepagrįstos.
32. Teisėjų kolegijos vertinimu, išvadą dėl Konvencijoje ir Reglamentuose įtvirtinto maksimalaus, o ne fiksuoto kompensacijos dydžio, taip pat siuntėjo pareigą įrodinėti siuntų ir siuntinių vertę patvirtina ir panašiai kaip Konvencijoje ir Reglamentuose kompensacijų išmokėjimą už prarastus ar sugadintus gabentus daiktus reglamentuojančių tarptautinio vežimo srities teisės akto nuostatų (Konvencijos dėl tam tikrų tarptautinio vežimo oru taisyklių suvienodinimo (toliau – Monrealio konvencija) 17 straipsnio 2 dalies ir 22 straipsnio 2 dalies) aiškinimas tarptautinėje praktikoje (žr. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) 2020 m. liepos 9 d. sprendimą byloje *SL prieš Vueling Airlines SA*, C-86/19).
33. Tiek Konvencijos ir Reglamentų reguliuojamų pašto paslaugų teikimo, tiek Monrealio konvencijos reguliuojamo tarptautinio vežimo oru atvejais tarp šalių susiklostantiems santykiams būdingas tam tikro rezultato siekis. Be to, Monrealio konvencijoje įtvirtintas kompensacijos mokėjimas už prarastą bagažą, kurio vertę, kaip ir siuntų bei siuntinių atveju, nustatyti tiksliai dažnai gali būti sudėtinga. Tiek pašto, tiek bagažo praradimo atvejais paslaugos teikėjo atsakomybė ribojama tam tikru dydžiu.
34. Aiškindamas Monrealio konvencijos 17 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą, siejant jį su 22 straipsnio 2 dalyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu, ESTT akcentavo poreikį išlaikyti balansą tarp keleivio ir bagažo vežėjo interesų, bet įrodinėjimo našta dėl kompensacijos už prarastą bagažą dydžio iš esmės tenka keleivui, kuris turi pateikti tam tikrus įrodymus dėl bagaže gabentų daiktų sudėties (vertės), tačiau bagažo sudėties (vertės) įrodinėjimas turėtų būti palengvintas tam, kad nebūtų pažeistas *lex non cogit ad impossibilia* (teisės aktais negalima reikalauti neįmanomų dalykų) principas.

Dėl bylos procesinės baigties

35. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai netinkamai aiškino Konvencijos, Korespondencijos reglamento ir Siuntinio reglamento nuostatas dėl kompensacijos už prarastas registruotąsias siuntas ir prarastus paprastuosius siuntinius apskaičiavimo, todėl netyrė ir nenustatė aplinkybių, reikšmingų ieškovo reikalavimui priteisti kompensaciją už tokių siuntų ir siuntinių praradimą išspręsti. Tokiu būdu nagrinėjant šią bylos dalį nebuvo atskleista bylos esmė, todėl yra pagrindas naikinti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus ([CPK 346 straipsnio](#) 2 dalies 1 punktas, 359 straipsnio 3 dalis) ir bylą perduoti pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo ([CPK 359 straipsnio](#) 1 dalies 5 punktas, 360 straipsnis). Atitinkamai naikintinas ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. spalio 27 d. papildomas sprendimas, kuriuo buvo išspręstas bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas.
36. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad, iš naujo nagrinėdamas bylą dėl kompensacijos už prarastas registruotąsias siuntas ir prarastus paprastuosius siuntinius priteisimo, teismas turėtų atsižvelgti į šioje nutartyje pateiktus kasacinio teismo išaiškinimus dėl siuntų ir siuntinių vertės nustatymo, įrodinėjimo naštos, nustatant mokėtiną kompensacijos dydį, paskirstymo.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

37. Kasacinis teismas patyrė 2,17 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 14 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu).
38. Kasaciniam teismui nusprendus, kad bylą perduotina nagrinėti iš naujo, bylos šalių ir teismo turėtų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas paliktas spręsti pirmosios instancijos teismui ([CPK 93 straipsnis](#)).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 360 straipsniu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Panaikinti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. kovo 25 d. sprendimą, Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. spalio 27 d. papildomą sprendimą bei Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. rugsėjo 17 d. nutartį ir bylą perduoti iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Danguolė Bublienė

Gediminas Sagatys

Algirdas Taminskas